

CONSIDERAȚII PRIVIND LEGĂTURA DINTRE VALORILE UMANE ȘI LIBERTATEA RELIGIOASĂ

Prof. univ. dr. Florica BRAȘOVEANU

*Universitatea Ovidius din Constanța, Romania
floriordache@yahoo.com*

Prof. univ. dr. Constantin ANECHITOAE

*Universitatea Ovidius din Constanța, Romania
anechitoae@yahoo.com*

ABSTRACT: The Antithesis between Human Values and Religious Freedom.

The present study aims to address the support link between the two values: religion through the messages of Divine inspiration and inspiration and human values as a given of the former.

Human values have their own fields of valorization and research methods, through which the research object deeply interferes with the science of law, but also with other branches of social sciences through which they are treasured, researched, preserved, recommended, respected and evoked in historical works, literature, ethics and integrity, etc., obviously these subjects are always in the vanguard of novelty, without limits of exhaustion.

Keywords: *Religion, human values, copyright.*

---

1. Preliminarii

Studiul de față își propune să abordeze legătura de susținere între cele două mari valori: religia prin mesajele de insuflare și inspirație Divină și valorile umane ca un dat al celor dintâi. Valorile umane au domenii de valorizare și metode de cercetare proprii, prin care obiectul de cercetare interferează profund cu știința dreptului, dar și cu alte ramuri ale științelor sociale prin care sunt tezaurizate, cercetate, păstrate, recomandate, respectate și evocate în lucrări de istorie, literatură, etică și integritate, morală¹, etc., evident, aceste subiecte fiind mereu în avangarda noutății, fără limite de epuizare.

---

1 Morala – de origine creștină, vine ca o încercare umană necesară de a alinia natura noastră imperfectă la voința divină. Mitul originea ei este Căderea Omului, care a produs

Libertatea religioasă², a fost, este și va fi omniprezentă în mod activ și pretutindeni, de la începutul omenirii, în prezent și în viitor, continuitatea fiind asigurată prin protecția acesteia cu instrumente juridice, prin: Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10.12.1948³, „Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale din 04.11.1950”⁴, cunoscută și sub denumirea de: „Convenția Europeană a Drepturilor Omului” „Carta Drepturilor Fundamentale ale Uniunii Europene”⁵, toate acestea protejate suplimentar, printr-un organ al Consiliului Europei: „Curtea Europeană a Drepturilor Omului din Strasbourg” (CEDO)⁶.

---

acea imperfecțiune în natura noastră, descrisă simbolic în „Facere”. Peter Singer (editor), trad. Coord. Prof. Vasile Boari și Raluca Mărincean. *Tratat de Etică*, București, Editura Polirom, 2006, p. 30.

2 Vezi, N. V. Dură, „Rules of national and international law prohibiting all forms of discrimination based on religion or religious belief”, in *Annales Canonici*, 12 (2016), p. 45-64; N. V. Dură, „The Right to Religion: Some Consideration of the Principal International and European Juridical Instruments”, in *Religion and Equality. Law in conflict*, ed. by W. C. Durham Jr. and D. Thayer, Routledge, UK, 2016, pp. 15-24; N. V. Dură, „General Principles of European Union Legislation Regarding the Juridical Protection of the Human Rights”, in *Journal of Danubius Studies and Research*, vol. III, nr. 2/2013, pp. 7-14; Ioan-Gheorghe Rotaru, „Libertatea religioasă – temelie a demnității umane”, în Daniela Ioana Bordeianu, Erika Androne, Nelu Burcea, *Manual pentru liderul Departamentului de Libertate religioasă*, Casa de editură „Viață și Sănătate”, București, 2013, pp. 210-215.

3 Publicat în „Broșură” din 10 decembrie 1948. În vigoare de la 10 decembrie 1948. Art. 18 Orice om are dreptul la libertatea gândirii, de conștiință și religie; acest drept include libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea, singur sau împreună cu alții, atât în mod public, cât și privat, prin învățătură, practici religioase, cult și îndeplinirea riturilor

4 Publicarea în Monitorul Oficial, Partea I nr. 135 din 31 mai 1994 și include modificările aduse prin următoarele acte: Protocol 11/1994; Protocol 14/2004; Protocol 15/2013. Ultimul amendament în 05 decembrie 2014. Art. 9 Libertatea de gândire, de conștiință și de religie 13/07/1995 – Art. 9 a fost modificat prin Protocol 11/1994. Punctul 1. „Orice persoană are dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie; acest drept include libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea în mod individual sau în colectiv, în public sau în particular, prin cult, învățământ, practici și îndeplinirea ritualurilor”. A se vedea și Decizie 1362/2011.

5 Publicat în: Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C 326/393 din 26.10.2012: „Articolul 10 - Libertatea de gândire, de conștiință și de religie”, unde prin alin. (1) se prevede: „Orice persoană are dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie. Acest drept implică libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea individual sau colectiv, în public sau în particular, prin intermediul cultului, învățământului, practicilor și îndeplinirii riturilor”.

6 Misiunea Curții este să vegheze la respectarea prevederilor Convenției Europene a Drepturilor Omului și a Protocoalelor suplimentare de către statele semnatare. Curtea Europeană a Drepturilor Omului nu trebuie confundată cu Curtea de Justiție a Uniunii

Teodor Manea apreciază că „problema libertății religioase s-a ridicat pentru prima dată într-un cadru formal pe teritoriul României, în cadrul Adunărilor ad-hoc din 1857⁷. Cu această ocazie s-a stabilit „păstrarea libertății depline de cult religios” prin raportare la Marile Puteri și s-a afirmat că „religia domnitoare în România este religia ortodoxă a Răsăritului”⁸.

Ion Humă spune despre unii comentatori actuali ai fenomenului religios, că ne plasează ca popor majoritar ortodox, în captivitatea „gropii pravoslavnice” unde ar fi constrânse să supraviețuiască de pe azi pe mâine, popoarele celei „de-a doua” și celei „de-a treia Rome”, dispuse la o contraofensivă ortodoxă, condusă de Rusia, împotriva Occidentului. Autorul conchide că nu doar originea de neam, de stat și de cultură, în care însăși confesiunea ortodoxă se înscrie la noi ca un factor coagulant al valorilor europene integrative ..., apartenența nu trebuie să o mai demonstrăm, deși trebuie să o întreținem permanent.

Acum putem miza pe miraculoasa energie sufletească a credințelor.⁹

2. Știința și religia

Relația dintre știință și religie, nu este un subiect epuizat, deși studii în domeniu au fost abordate încă din antichitatea clasică, cu răspunsuri care amintesc uneori de o relație de conflict, alteori relații de armonie.

Ne abținem să facem o clasificare exhaustivă a metodelor de cercetare a celor două mari domenii, fiind un subiect fără finit. Ne îndreptăm atenția doar spre o metodă de cercetare, în interesul spre un adevăr apropiat înțelegerii noastre.

2.1. Propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu

Avem în vedere învățăturile despre Religie și practica sa, așa cum este astăzi cunoscută de către noi, având o evoluție în două perioade distincte.

---

nii Europene (CJUE) care are sediul la Luxembourg și este însărcinată cu soluționarea problemelor referitoare la dreptul Uniunii Europene <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home> https://www.echr.coe.int/Documents/Court_in_brief_ROM.pdf Accesat în 4 august 2022.

7 Teodor Manea, *Infracțiuni contra libertății religioase și respectul datorat persoanelor decedate*, București, Editura Hamangiu, 2021, p. 1.

8 C. Ionescu. *Câteva considerații pe marginea art. 29 din Constituția României revizuite*, Pandectele Române nr. 12/2015. Citat de Teodor Manea, *Infracțiuni contra ...*, p. 1.

9 Ion Humă, *Noos Juridic. Valorile identitare în fața globalizării*, București, Editura Universul Juridic, 2016, pp. 257-258.

Învățăturile lui Dumnezeu, ne-au fost transmise pe două căi: în prima parte a timpului, s-au transmis de-a lungul generațiilor prin vorbire - din tată în fiu (oral), timp de 250 de veacuri¹⁰ și în a doua parte a timpului, Dumnezeu și-a manifestat voia lui mântuitoare prin Cuvântul fixat pe un suport material (cel al scrisului), privind revelațiile divine.

Odată cu învrednicirea lui Moise¹¹, de a transmite mesajele evanghelice prin „Cuvântul scris”, acesta a lăsat posterității o prima carte scrisă, completată apoi cu ajutorul și contribuția altor mâini ale oamenilor, însuflețiți cu acest dar¹². Toate la un loc, aceste învățături fiind „Inspirate de Dumnezeu”¹³. Acest fapt este necontestabil pentru că „Lui Dumnezeu I-a plăcut să facă cunoscut lumii adevărul Său, prin instrumente omenești și El Însuși, prin Duhul Său cel Sfânt, i-a pregătit pe câțiva oameni, făcându-i în stare să facă lucrarea aceasta. El le-a călăuzit mintea ca să aleagă ce să vorbească și ce să scrie”¹⁴, toate acestea, înscrise în cea mai importantă lucrare Biblia sau Sfânta Scriptură¹⁵.

În decursul unui an, Evangheliile sunt citite și explicate la slujbele din Biserică și evocate în predicile liturgice. Cu privire la predică, există rânduiele tradiționale înscrise în canoane, potrivit cărora episcopii și preoții în special, dar și diaconii sunt datori să învețe pe credincioși dreapta credință, predicând mai ales în zilele de duminică, dar și în celelalte sărbători religioase, în mod liber, fiecare cu ideea și gândirea sa.

2.2. Protecția prin elemente de drept de autor

Subpunctul de față nu are în vedere lucrarea de păstrare nealterată a credinței cum este de exemplu: Sfânta Evanghelie, moștenirea apostolică etc.,

---

10 2500 de anii, știind faptul că un veac are 100 de ani.

11 White, Ellen G (1827-1915). Traducere: Virgil și Ana Dumitrescu, *Tragedia veacurilor: marea luptă dintre Hristos și Satana*, Ed. a 14-a, Pantelimon, Editura Viață și Sănătate, 2013, p. 8.

12 Aproximativ 40 de autori diferiți au contribuit la scrierea Bibliei, de-a lungul a aproximativ 1500 de ani. Autorii erau regi, pescari, preoți, oficiali din guvern, fermieri, păstori și medici. <https://www.printuricrestine.ro/index.php/intrebari-si-raspunsuri/despre-biblie/171-ce-este-biblia>

13 2 Timotei 3: 16-17.

14 White, Ellen G. *Tragedia veacurilor*, p. 9.

15 În Biblie sunt cuprinse șazeci și șase de cărți diferite. Ele includ cărți ale legii precum Levitic și Deuteronom, cărți istorice precum Ezra și Faptele Apostolilor, cărți poetice precum Psalmii și Ecclesiastul, cărți profetice precum Isaia și Apocalipsa, biografii precum Matei și Ioan, cât și epistole (scrisori formale) precum Tit și Evrei.

lucrări care exced vreunui comentariu, fie el și din punct de vedere juridic. Acestea sunt Opere de insuflare și inspirație Divină.

Dreptul de autor reglementează drepturile creatorilor asupra creațiilor lor intelectuale. Majoritatea operelor artistice, de exemplu: cărțile, picturile sau desenele, obiectele liturgice, veșmintele, podoabele bisericești, icoanele, arta bisericească (broderii, sculpturi, ceramică și alte obiecte de artă bisericească) există doar din momentul în care au fost încorporate într-un obiect fizic.

Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, în cuprinsul art. 7 sunt enumerate operele originale de creație intelectuală în domeniul literar, artistic sau științific, oricare ar fi modalitatea de creație, modul sau forma concretă de exprimare și independent de valoarea și destinația lor, cum sunt:

a) scrierile literare și publicistice (religioase), conferințele, *predicile*, pledoariile etc.

Din punct de vedere al dreptului de autor, predica nu poate fi considerată o operă absolut originală, ea fiind în cea mai mare parte o operă religioasă derivată, pentru că împrumută elemente din Operele de insuflare și inspirație Divină, care explică conținutul și esența citirilor din ziua respectivă. Operele derivate sunt cele care reiau elemente ale unei opere preexistente¹⁶.

Există rânduieli tradiționale înscrise în canoane, potrivit cărora episcopii și preoții în special, dar și diaconii sunt datori să învețe pe credincioși dreapta credință, predicând mai ales în zilele de duminică dar și în celelalte sărbători religioase, în mod liber, fiecare cu ideea și gândirea sa.

Până la săvârșirea unei lucrări de propovăduire a cuvântului Domnului prin predică, slujitori sacramentali depun eforturi incomensurabile din punct de vedere intelectual materializate în multe ore de studiu antifac-tum în vederea desăvârșirii spirituale adecvate, pentru a expune o învățatură corectă, legată de un anume subiect și adaptată grupului de laici căruia se adresează, prin folosirea unui vocabular adecvat nivelului lor de cultură.

O opera de creație a unei predici poate îmbrăca două forme ale protecție dreptului de autor, în raport de criteriul originalității în cele două forme de manifestare: absolut și relativ.

---

16 Teodosie Petrescu; Anechitoae Constantin, „Predica – operă cu caracter religios, protejată prin dreptul de autor” (I), în *Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale*, Anul VII, nr. 1 (22), 2010, p. 47.

3. Dumnezeu este Stânca veacurilor

Un citat din Vechiul Testament, ne trimite înțelepciunea spre a ne lămuri, privind nemărginimea credinței și a religiei însăși: „Încredeți-vă în Domnul pe vecie, căci Domnul Dumnezeu este Stânca veacurilor”¹⁷.

Pentru o explicație apropiată înțelegerii noastre, putem evoca erodarea stâncile celui mai vechi lanț muntos din România, Munții Măcinului¹⁸, care, datorită condițiile atmosferice, o dată cu trecerea veacurilor, au condus la erodarea lor, până la nivelul unui deal.

Concluzia certă este că Veacurile au condus la tocirea rocilor / stâncilor din munte, peren a rămas doar Cuvântul Domnului.

Important este de apreciat că doar Cuvântul din Sfânta Scriptură rămâne în veac, îl putem găsi veșnic oriunde mergem: în Deuteronomul 32:4 „El este **Stânca**”; în „Cântarea lui David”¹⁹ „Dumnezeu este **Stânca** mea...”; cine este o **Stâncă**, afară de Dumnezeuul nostru?”²⁰

Tristan Stone, afirmă că „știința capătă vârsta stâncilor, iar religia stânca veacurilor; știința studiază cum merg cerurile, religia cum să meargă în rai”²¹.

4. Concluzie

Valorile umane exprimate prin acele virtuți prin care membrii societății își desfășoară activitatea printr-un comportament corect, onest, responsabil și tolerant, însoțite de sentimente de respect și iubire față de semenii săi, cu solidaritate și recunoștință față de nevoile aproapelui nostru, și toate aceste însușiri sunt chemate a se exprima într-un mediu al libertății, care să conducă la generarea unei bunăstări fiecărui individ în parte cât și al unei bunăstări generale.

În cadrul științelor sociale, valorile umane sunt considerate una dintre ramurile cele mai importante ale societății, iar ca metode de studiu se

17 Isaia 26:4.

18 Munții Măcinului, situați în sud-estul României, județul Tulcea (în nord-vestul Dobrogei), s-au format în a doua parte a paleozoicului, în urmă cu 300-400 de milioane de ani, având în timp, înălțimi de aproximativ 3.000, coborând în decursul timpului la doar 467 m (Vârful Țuțuiatu).

19 2 Samuel, Capitolul 22:3.

20 2 Samuel 22:32.

21 Tristan Stone, *Science & Religion Philosophy of Religion Study Guide (Știință și religie. Ghid de studiu al Filosofiei Religiei)*, British Library Cataloguing in Publication: PushMe Press Integrated Learning, 2014, p. 1.

bazează pe analiza comportamentală a ființei umane, în mod individual cât și de grup.

Se cunoaște că știința, în ansamblu însumează cunoștințe ce au un obiect determinat și totodată recunoscut, dar și o metodă proprie pentru dezvoltarea cunoștințelor: cu *obiect* al cunoașterii (universul fizic, natura) cu *subiect* (omul) și cu o *metodă științifică de cunoaștere*²².

Mircea Dușu, apreciază că Știința dreptului are un caracter pur intelectual, nu tinde la crearea dreptului, ci la cunoașterea sa, ..., puternic ancorată în câmpul științelor sociale²³.

Ne punem întrebare dacă știința și setea de cunoaștere își găsește dezvoltarea prin aplicarea unor metode științifice menite să răspundă unor întrebări, menite să conducă la crearea de cunoștințe în domeniile studiate. Răspunsul este afirmativ.

În ceea ce privește sediul materiei în privința valorilor umane, acestea au punct de plecare, relaționarea în cadrul științelor sociale²⁴, ale căror preocupări au legătura cu societatea și relațiile dintre membri unei societăți, care aplică metode de studiu axate pe comportamentul uman și societate și pe dezvoltarea acesteia.

Totodată, științele sociale cuprind toate disciplinele cu responsabilități ale membrilor societății, din punct de vedere comportamental și social.

În conținutul prevederilor art. 9 din Convenția Europeană a drepturilor omului, dar și în conținutul Jurisprudenței Curții Europene a drepturilor omului (Curtea), au fost evitate trimiteri care să definească termenul „religie”²⁵. Explicația omisiunii este pe deplin justificată și logică totodată,

---

22 Răzvan Andrei Ionescu, Adrian Nicolae Lemeni, *Teologie ortodoxă și știință*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2006, p. 18.

23 Mircea Dușu, *Dreptul: între ipostaze teoretice și avatarurile mondializării*, București, Editura Universul Juridic, 2014, pp. 37-38.

24 Știința ca activitate intelectuală, care are ca obiect de studiu componentele lumii, de la care se așteaptă explicații în toate domeniile, sunt recunoscute formal trei tipuri de știință („domenii științifice” sau „discipline științifice”): științele sociale (științele juridice – jurisprudența, științele politice, istoria, lingvistica, geografia, etc.), științele formale (fizica, matematica, logica, etc.) și științele naturale (anatomia, genetica, ecologia botanica, zoologia, etc.). <https://ro.sainte-anastasiu.org/articles/cultura/los-3-principales-tipos-de-ciencia-y-sus-campos-de-investigacion.html>

25 „Curtea nu este competentă să se pronunțe cu privire la chestiuni pur teologice, să intre în controverse din acest domeniu ori să stabilească cu autoritate care sunt convingerile, principiile și cerințele unei religii”. Publicat în: *Ghid privind art. 9 din Convenție – Libertatea de gândire, de conștiință și de religie*, p. 9. <https://www.echr.coe.int/Documents/>

pentru diversitatea acestui termen, care reprezintă mai mult decât o instituție, cu interferențe în întreaga viață socială.

A fost o perioadă când distincția dintre religie și filozofie erau aproape inexistentă. În cultura orientală, în perioada primelor secole creștine, filozofia a fost deseori considerată a fi *știința științelor*, iar teologia *filozofia filozofilor*. Cele două științe reunite în Orient, sub numele de filozofie, cu cea mai importantă bransă de cunoaștere a ei, era cunoașterea Lui Dumnezeu și a dogmelor religiei²⁶.

Religia este o necesitate a firii umane și urmărește continuitatea prin revelația divină adusă la cunoștința omului, „în legătura liberă, conștientă și personală a acestuia cu Bunul Dumnezeu”²⁷.

Cunoașterea adevărurilor despre credință, motivele, consecințe, reacțiile și prevenirea derapajului, atât individual, cât și social în ceea ce privește conviețuirea în bună înțelegere, în spiritul respectului și al armoniei în societate. Apreciem că religia este o știință naturală care se bazează pe metoda științifică fiind studiul pentru îmbogățirea cunoștințelor cu tot ce este revelat în Sfânta Scriptură.

Valorile umane, între știință și religie au în vedere așa cum apreciază Sam Harris, faptul că „știința ne poate spune ce valori duc la dezvoltarea umană”²⁸ și socială.

Amintim doar faptele care din punct de vedere al cadrului moral, pot conduce către o stare de mulțumire, de bunăstarea a cetățenilor spre o prosperitate economică și de stabilitate în societate dar și către o bunăstare religioasă - ca rezultat al libertății de manifestare a religiei²⁹ în mod individual sau colectiv.

Guide_Art_9_ROM.pdf

26 Răzvan Andrei Ionescu, Adrian Nicolae Lemeni, *Teologie ortodoxă ...*, pp. 129-130.

27 Învățământul Teologic în România. Direcții Prioritare în învățământul religios din România. <https://old.seminarortodoxbucuresti.ro/istoric/invatamantul-teologic>

28 Harris Sam, *Cum poate determina știința valorile umane. Peisajul moral*, Pitești, Editura Paralela 45, 2013. https://koaha.org/wiki/II_paesaggio_morale._Come_la_scienza_determina_i_valori_umani

29 C. Mititelu, „About the Right to the Freedom of Religion, in vol. LUMEN: Rethinking Social Action. Core Values”, coord. A. Sandu et all., Medimond, Bologna, 2015, pp. 833-838; C. Mititelu, „Despre „libertatea de conștiință” și libertatea „credințelor religioase”. Câteva considerații și evaluări, în *Jurnalul Libertății de Conștiință*”, vol. 8, nr. 1, 2020, pp. 452-465; C. Mititelu, „The Autonomy of Religious Denominations in Romania”, in *Ecumeny and Law*, vol. 4, 2016, pp. 275-296.

Bibliografie:

- *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ediție Jubiliară a Sfântului Sinod, versiunea diortosită și adnotată de Bartolomeu Valeriu ANANIA, Arhiepiscopul Clujului, Ed. IBMBOR, București, 2001.
- Anechitoe, C., „Îndumnezeirea prin jertfă ca punte dintre om și Dumnezeu”, în *Arhiepiscopul Teodosie, părintele nostru: 20 de ani de Arhierie la Tomis*, Constanța, Editura Arhiepiscopiei Tomisului, 2021.
- Anechitoe, C., „Toleranța – argument al dreptului la libertatea de exprimare și libertate religioasă”, în *Analele Universității Ovidius Constanța. Seria Drept și Științe Administrative*, 1 (2006), 270-276.
- Ionescu, C., *Câteva considerații pe marginea art. 29 din Constituția României revizuite*, Pandectele Române nr. 12/2015.
- Căzănel, M., „The Structure, Characters and Effects of Legal Rights Potestative”, în *Ovidius University Annals, Series Economic Sciences*, 15/2015, 2, 22-25.
- Dură, N. V., „General Principles of European Union Legislation Regarding the Juridical Protection of the Human Rights”, in *Journal of Danubius Studies and Research*, III, 2/2013, 7-14.
- Dură, N. V., „Rules of national and international law prohibiting all forms of discrimination based on religion or religious belief”, in *Annales Canonici*, 12 (2016), 45-64.
- Dură, N. V., „The Right to Religion: Some Consideration of the Principal International and European Juridical Instruments”, in *Religion and Equality. Law in conflict*, ed. by W. C. Durham Jr. and D. Thayer, Routledge, 2016, 15-24.
- Dușu, M., *Dreptul: între ipostaze teoretice și avatarurile mondializării*, București, Editura Universul Juridic, 2014.
- Humă, I., *Noos Juridic. Valorile identitare în fața globalizării*, București, Editura Universul Juridic, 2016.
- Ionescu, R. A., Lemeni, A., *Teologie ortodoxă și știință*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2006.
- Manea, T., *Infrafracțiuni contra libertății religioase și respectul datorat persoanelor decedate*, București, Editura Hamangiu, 2021.
- Mititelu, C., „About the Right to the Freedom of Religion”, in vol. *Rethinking Social Action. Core Values*, coord. A. Sandu et al., Medimond, Bologna, 2015, 833-838.

- Mititelu, C., „Despre ‘libertatea de conștiință’ și libertatea ‘crediințelor religioase’”. Câteva considerații și evaluări”, în *Jurnalul Libertății de Conștiință*, 8, 1, 2020, 452-465.
- Mititelu, C., „The Autonomy of Religious Denominations in Romania”, in *Ecumeny and Law*, 4, 2016, 275-296.
- Petrescu, T., Anechitoae, C., „Predica – operă cu caracter religios, protejată prin dreptul de autor (I)”, în *Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale*, VII, 1 (22) / 2010, 43-51.
- Petrescu, T., Anechitoae, C., „Predica – operă cu caracter religios, protejată prin dreptul de autor (II)”, în *Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale*, VII, 4 (25) / 2010, 24-37.
- Petrescu, T., Anechitoae, C., *The Sermon - religious work protected by copyright*. Saarbrucken, Deutschland / Germany: Lap Lambert Academic Publishing, 2016.
- Rotaru, Ioan-Gheorghe, “Libertatea religioasă – temelie a demnității umane”, în Daniela Ioana Bordeianu, Erika Androne, Nelu Burcea, *Manual pentru liderul Departamentului de Libertate religioasă*, Casa de editură “Viață și Sănătate”, București, 2013, 210-215.
- Singer Peter (editor), trad. Boari V. și Mărincean, R., *Tratat de Etică*, București, Editura Polirom, 2006.
- Stone, T., *Science & Religion Philosophy of Religion Study Guide (Știință și religie. Ghid de studiu al Filosofiei Religiei)*. British Library Cataloguing in Publication: PushMe Press Integrated Learning, 2014.
- White, E. G., *Tragedia veacurilor: marea luptă dintre Hristos și Satana*, trad. Virgil și Ana Dumitrescu, ed. a 14-a, Pantelimon, Editura Viață și Sănătate, 2013.
- *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* C 326/393 din 26.10.2012.
- https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_9_ROM.pdf.
- <https://www.printuricrestine.ro/index.php/intrebari-si-raspunsuri/despre-biblie/171-ce-este-biblia>.
- <https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>
- https://www.echr.coe.int/Documents/Court_in_brief_ROM.pdf.
- <https://old.seminarortodoxbucuresti.ro/istoric/invatamantul-teologic>.